

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гарасим В.В. Державна освітня політика у сфері підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців у зарубіжних країнах / В.В. Гарасим // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2012. – № 3. – С. 58–65.
2. Там само.
3. Там само.
4. Там само.
5. Там само.
6. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / За заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика – К. : Конус-Ю, 2007. – 735 с.

7. Гарасим В.В. Державна освітня політика у сфері підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців у зарубіжних країнах / В.В. Гарасим // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2012. – № 3. – С. 58–65.

8. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / За заг. ред. В.П. Тимошука, А.М. Школика – К. : Конус-Ю, 2007. – 735 с.

9. Гарасим В.В. Державна освітня політика у сфері підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців у зарубіжних країнах / В.В. Гарасим // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2012. – № 3. – С. 58–65.

УДК 340.114

ТЕНДЕНЦІЇ, РОЗВИТОК ТА ВИКОРИСТАННЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО СТАТУТНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Баєва Л.В., к. ю. н.,

доцент кафедри конституційного, адміністративного та трудового права
Запорізький національний технічний університет

Стаття присвячена основним питанням щодо основних тенденцій розвитку та використання муніципального статутного права в Україні, його застосування в муніципальній нормотворчості.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, акти місцевого самоврядування, рішення місцевих рад, нормотворчий процес, реалізованість рішення, статут територіальної громади.

Статья посвящена основным вопросам и главным тенденциям развития и использования муниципального уставного права в Украине, его использование в муниципальной нормотворчестве.

Ключевые слова: органы местного самоуправления, акты местного самоуправления, решение местных советов, нормотворческий процесс, реализация решений, устав территориальной громады.

Bayeva L.V. TENDENCIES, DEVELOPMENT AND USE OF MUNICIPAL REGULATION RIGHT ARE IN UKRAINE

The article is sanctified to basic questions in relation to basic progress and use of municipal regulation right trends in Ukraine of his application in municipal process of acceptance of legal norms.

Key words: organs of local self-government, acts of local self-government, decision of local advices, process of acceptance of legal norms, realized of decision, charter of territorial society.

Постановка проблеми. Проблема становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні, що досить довго турбувала прогресивно налаштованих вітчизняних фахівців і депутатів, нарешті вийшла на загальнодержавний рівень і знайшла своє юридичне вирішення в Конституції і Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні». Ці правові документи стали важливим стимулом до пошуку шляхів розвитку і оптимізації української моделі місцевого самоврядування. Адже, як відомо, від прийняття закону до його втілення в життя існує певна відстань. Скоротити цю відстань покликаний кожний, хто зацікавлений у розбудові місцевого самоврядування в Україні [1].

На рівні місцевого самоврядування, у межах територіальної громади, знаходить прояв і реалізацію переважна частина прав і свобод людини і громадянина. Таким чином, на рівні місцевого самоврядування формується і функціонує локальна система захисту прав людини і громадянина [2].

Демократична модель державного управління передбачає активну участь громадян

та груп інтересів у процесі прийняття рішень. Це вимагає наявності відповідних правових механізмів та процедур, які, з одного боку, дозволяють громадянам справляти вплив на процес прийняття рішень, а з іншого – дають можливість швидко й ефективно ухвалювати ці рішення.

Муніципальне статутне право стало явищем суспільно-політичного життя територіальних громад, насамперед, українських міст у результаті прийняття та впровадження ними своїх нормативно-правових актів – статутів цих громад. Його становлення – це шлях раціоналізації місцевого самоврядування, подолання протилежності між його традиційними та інноваційними формами [3, с. 44].

У світовій практиці конституціоналізму апробовано різноманітні моделі функціонування місцевого самоврядування, як права територіальної громади вирішувати справи місцевого значення під відповідальність її органів влади та посадових осіб. Місцеве самоврядування у політичній системі суспільства є важливою засадою демократичного ладу, у відповідності до чого жителі – члени тери-

торіальних громад, можуть самостійно вирішувати питання місцевого самоврядування [4, с. 89].

Особливу роль і значне місце в розвитку цих напрямів займає статут територіальної громади, як засіб реалізації конституційного права на участь у місцевому самоврядуванні.

Ступінь розробленості проблеми. Починаючи з 1990 р., коли у вітчизняній науці почалося формування сучасних поглядів на місцеве самоврядування, окремі аспекти проблеми статутів територіальних громад досліджували у наукових працях такі вчені, як М.О. Баймуратов, О.В. Батанов, В.І. Борденюк, Т.М. Буряк, І.П. Бутко, Ю.О. Волошин, М.П. Воронов, В.А. Григор'єв, Р.К. Давидов, І.В. Дробуш, В.М. Кампо та інші, які зазначали, що саме статuti територіальних громад краще за все виражають «демократичне начало самоорганізації та саморегулювання в рамках закону та виходять з визнання територіальних (місцевих) спільностей населення суб'єктами політичних відносин владарювання».

Зокрема, О.В. Батанов, О.О. Кутафіні В.І. Фадєєв приділяли увагу актуальним проблемам місця і ролі місцевого самоврядування у структурі публічної влади, правосуб'єктності громадян у системі місцевого самоврядування, безпосередніх та представницьких форм їх участі у місцевому самоврядуванні та належних юридичних гарантій.

Метою статті є розробка основних тенденцій розвитку та використання муніципального статутного права в Україні, його механізми реалізації та застосування в муніципальній нормотворчості.

Виклад основного матеріалу. У статутах дійсно відбиваються особливості здійснення місцевого самоврядування у територіальних громадах із урахуванням їх історичного та суспільно-політичного досвіду, розвитку національних культур, місцевих звичаїв і традицій тощо. Це також засвідчує: подальший розвиток муніципального статутного права може призвести до того, що у межах єдиного законодавства на локальному рівні можуть формуватися різні управлінські моделі відповідних територіальних громад.

Сьогодні територіальні громади та їх статuti сприймають часто не як реальне, а, скоріше, як щось віртуальне. Проте різниця між реальним та віртуальним у наш інформаційний час швидко згладжується, а це значить, що територіальні громади та їх статuti ставатимуть все реальнішими [5, с. 64].

Після проголошення незалежності України і прийняття чинної Конституції відбулися і продовжують відбуватися радикальні процеси демократизації суспільства і держави. Складовою частиною цих процесів є визнання і гарантування місцевого самоврядування в Україні, яке нині стало реалією суспільного життя [6, с. 8].

Донині тривають гарячі дискусії щодо його доцільності і природи, продовжується формування його системи, яка тривалий час, на жаль, залишається незавершеною, але дедалі відчутнішими й очевиднішими стають результати його функціонування в селах, селищах і містах, дедалі більше поваги вияв-

ляють до органів і посадових осіб місцевого самоврядування органи державної влади та їхні посадові особи. Визнання територіальних громад первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень, надання якісно нового статусу місцевим радам і утворення одноособових інститутів місцевого самоврядування – сільських, селищних, міських голів – змінило не лише механізм здійснення публічної влади на місцях, а й політичну систему всього суспільства. Нині на часі його реформування і реформування політичної системи в цілому.

Становлення місцевого самоврядування супроводжується бурхливим розвитком законодавства в цій галузі, багатогранною локальною нормотворчістю і ратифікацією відповідних міжнародно-правових актів. Закономірним наслідком цього нормотворчого процесу є становлення якісно нового інституту конституційного права та нової галузі права – муніципального права України, основними джерелами якої є чинна Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.), Європейська Хартія про місцеве самоврядування та Закон України «Про столицю України – місто-герой Київ» та низка інших нормативно-правових актів [7, с. 18–19].

Так, важливу роль у процесі реалізації муніципальних планів і програм відіграють нормотворчі функції територіальних громад. Соціальна цінність локального регулювання (саморегуляції) має прояв у гармонізації інтересів суспільства і колективних утворень, а також інтересів колективів (громад) і їх окремих членів. Саме на місцевому рівні конституційні та законодавчі положення, які мають досить лаконічний характер, підлягають подальшій деталізації в рамках локальних рішень, які приймаються територіальними громадами безпосередньо або через органи місцевого самоврядування та конкретизуються щодо окремих самоврядних територіальних одиниць із урахуванням місцевих традицій та особливостей.

Нормативні акти безпосередньої та представницької демократії переважно регулюють поточні питання місцевого життя. Але для ефективного здійснення місцевого самоврядування в межах конкретного муніципального організму необхідна наявність акта довготривалої дії, який детально регулював би найважливіші питання організації і діяльності місцевої влади. Важливою нормативною умовою функціонування територіальної громади та органів місцевого самоврядування повинен стати статут територіальної громади як необхідний елемент правової основи муніципальної демократії. Саме орієнтація на прийняття власних «комунальних конституцій» найбільш оптимально відповідала б ідеї розмаїття й свободи вибору напрямів і видів локальної діяльності населення за місцем проживання. Відсутність таких документів сьогодні породжує численні конфлікти, призводить до неузгодженостей, які значною мірою перешкоджають налагодженню нормального життя громади і розвитку самоврядних процесів [8, с. 31].

Питання про роль і місце статутів у системі джерел муніципального права України є актуальним, оскільки статут – це засіб реалізації конституційного права громадян на участь у місцевому самоврядуванні. Як джерело муніципального права України, статут територіальної громади захищатиме місцевих жителів від свавілля влади, інформуватиме населення про відповідальність певних посадових осіб, створить легальні умови для формування і впровадження додаткових прав та свобод членів територіальних громад, виходячи з того, що конституційні права не є вичерпними. Тільки такий підхід забезпечить ефективний розвиток і функціонування системи місцевого самоврядування в Україні.

Тому, безперечно, що подальший розвиток локальної нормотворчості територіальних громад, як основних суб'єктів місцевого самоврядування, сприятиме зміцненню правового статусу цих інститутів, удосконаленню механізму реалізації їх функцій, забезпечить ефективний розвиток та функціонування системи місцевого самоврядування.

Статути «відтворюють та адаптують до місцевих умов численні законоположення, впорядковують їх у логічному викладенні, супроводжують необхідними коментарями, сприяють виникненню у населення правильних та досить повних уявлень про структуру та роботу механізму місцевого самоврядування», створюють легальні умови для формування і впровадження додаткових прав та свобод членів територіальних громад, виходячи з того, що конституційні права є вичерпними.

Наука муніципального статутного права є надзвичайно молодою, а тому вона ще тільки робить перші кроки в опануванні своїх функцій та завдань. Проте її перші кроки свідчать про те, що вона націлена на досягнення відчутних результатів.

На території України налічується 454 міста, 889 селищ та 28,6 тис. сіл, тобто 29,9 тис. населених пунктів, територіальні громади яких відповідно до Конституції України можуть самостійно реалізовувати право на місцеве самоврядування. Проте через кризовий стан місцевих бюджетів переважна більшість населених пунктів не має можливостей для створення необхідної матеріальної та фінансової основи, яка б належним чином забезпечувала реалізацію повноважень у системі місцевого самоврядування [9, с. 58].

Крім того, чинні законодавчі акти України визначають окремі повноваження стосовно органів місцевого самоврядування та їх виборів. На жаль, ряд досить важливих питань організації життя територіальних громад, зокрема формування та діяльності органів місцевого самоврядування, залишаються поза межами врегулювання. Це, насамперед, стосується бюджетних і міжбюджетних відносин, органів самоорганізації населення та участі громадян у здійсненні своїх функцій місцевого самоврядування, співпраці різних територіальних громад, соціального та правового захисту муніципальних службовців тощо. Значною мірою зазначені проблеми можуть бути врегульовані саме статутом територіальної громади [10, с. 102–103].

Слід констатувати, що незважаючи на повільний муніципальний рух в Україні, інститут територіальних громад безперервно розвивається, більш рельєфно проявляються їх функції, вдосконалюються форми й методи діяльності. Загальною тенденцією становлення і розвитку територіальних громад у сучасних умовах має стати підвищення ролі людського фактора в управлінні державними і місцевими справами. Для досягнення ефективного здійснення територіальними громадами їх функцій і повноважень, виходячи з положень наукової теорії місцевого самоврядування, об'єктивно необхідним є подальше вдосконалення законодавчого регулювання форм безпосереднього волевиявлення місцевих жителів, а також правового статусу всіх суб'єктів системи місцевого самоврядування в напрямі його нормативної деталізації з метою встановлення єдиних засад, принципів, форм і методів організації та функціонування системи місцевого самоврядування в цілому. Зокрема необхідно розробити закони про територіальні громади в Україні, про місцеві референдуми, про загальні збори громадян за місцем проживання, про порядок організації і проведення в Україні зборів, мітингів, походів і демонстрацій тощо. З часом було б доцільним прийняти комплексний нормативний акт – Муніципальний кодекс України, в якому детально були б виписані всі аспекти локальної діяльності населення, порядок формування, організації та діяльності муніципальних структур територіальних громад.

Сьогодні існує досить широка практика впровадження статутів, що є свідченням актуальності та доцільності розробки проблем муніципального права.

Статут територіальної громади займає провідне місце у системі джерел муніципального права. Не важко помітити, що статути приймають сільські, селищні та міські ради у тих територіальних громадах, які освоюють переважно інноваційну або класичну європейську модель місцевого самоврядування, тобто реально здійснюють державницький курс європейського вибору України. Тому питання про статути територіальних громад – це ще й своєрідний текст для органів самоврядування щодо їх вибору між застарілою традиційною, номенклатурно-адміністративною, з одного боку, та прогресивною інноваційною, конституційно-демократичною моделями місцевого самоврядування – з іншого [11, с. 15].

Статути територіальних громад, тобто акти, що регулюють статус окремих сіл, містечок, міст та їх внутрішнє самоврядування в Європі, включаючи Україну, є важливими джерелами права, які дозволяють чітко встановити рівень, зміст, форми розвитку самоврядування територіальних громад у тих чи інших історичних умовах.

Статути, по-перше, дозволяють залучити до участі в нормотворчій роботі значну кількість членів територіальної громади, а, по-друге, виконують роль кодифікатора на місцевому рівні.

Статут територіальної громади має бути волевиявленням членів територіальної громади, а не вказівкою органів виконавчої вла-

ди. Тільки в такому разі місцеве самоврядування буде дійсно незалежним.

Статут є своєрідною комунальною конституцією на території функціонування відповідної громади. Статут має низку особливостей: наявність особливого суб'єкта, який встановлює або від імені якого приймається статут територіальної громади; установчий характер; повний та всеохоплюючий характер правового регулювання; вища юридична сила щодо інших локальних актів, які приймаються безпосередньо територіальною громадою або в системі органів та посадових осіб місцевого самоврядування; основа для подальшої локальної нормотворчості; особливий порядок прийняття статуту, а також внесення до нього змін та доповнень; є одним із правових засобів, який забезпечує реалізацію самостійності місцевого самоврядування.

Статут відіграє суттєву кодифікаційну роль. Законодавство, яке регламентує діяльність суб'єктів місцевого самоврядування, достатньо масштабне та далеко не завжди доступне для неспеціалістів. Статути, відтворюючи норми законів та адаптуючи їх до місцевих умов, подають ці норми в упорядкованому вигляді, полегшуючи роботу муніципальних структур та формуючи у населення більш чітке уявлення про сенс та характер місцевого самоврядування.

Статут територіальної громади з точки зору його ролі у законодавчому полі держави є надзвичайно важливим документом: з одного боку – це «мала конституція» окремо взятої одиниці самоврядності, і тут мова йде про регулювання першочергових компетенції самоврядування, з другого – це «продовження руки держави», оскільки норми статуту не можуть суперечити вимогам Конституції України і законам (в частині делегованих повноважень), а з третього – це «хартія юридичної особи», позаяк орган місцевого самоврядування є юридичною особою і має діяти у межах відповідних правових меж. Цей локальний нормативно-правовий акт має, насамперед, детально визначати правовий статус територіальної громади села, селища, міста або їх об'єднань, та конкретизувати їх конституційну, муніципальну, цивільну, адміністративну правосуб'єктність.

Розробка, прийняття, затвердження статутів територіальних громад є одним із первинних кроків у процесі самоідентифікації цих громад. Зменшення ролі статутів громад призводить до мінімізації активності населення у вирішенні питань місцевого значення.

Крім того, статути відіграють неабияку роль у системі муніципального права. Вони вказують мету статутного регулювання, мету статутного регулювання взагалі – відображення особливостей розвитку територіальної громади та особливостей самоврядних процесів усередині громади.

Це засвідчує подальший розвиток муніципального статутного права, що може призвести до того, що у межах єдиного законодавства на локальному рівні можуть формуватися різні управлінські моделі відповідних територіальних громад.

Сьогодні існує досить широка практика впровадження статутів, що є свідченням ак-

туальності та доцільності розробки проблем муніципального права.

Статут територіальної громади займає провідне місце у системі джерел муніципального права. Не важко помітити, що статути приймають сільські, селищні та міські ради у тих територіальних громадах, які освоюють переважно інноваційну або класичну європейську модель місцевого самоврядування, тобто реально здійснюють державницький курс європейського вибору України. Тому питання про статути територіальних громад – це ще й своєрідний текст для органів самоврядування щодо їх вибору між застарілою традиційною, номенклатурно-адміністративною, з одного боку, та прогресивною інноваційною, конституційно-демократичною моделями місцевого самоврядування – з іншого.

Сучасна орієнтація на прийняття власних «муніципальних конституцій» найбільш оптимально відповідає б ідеї розмаїття й свободи вибору напрямів і видів локальної діяльності населення за місцем проживання. Необхідність прийняття статутів територіальних громад обумовлюється процесом адаптації численних положень чинного законодавства до місцевих умов і особливостей. Більш того, розв'язує певні правові колізії, які значною мірою перешкоджають налагодженню нормального життя громади і розвитку самоврядних процесів.

Формування системи місцевого самоврядування, конституювання територіальної громади як її первинного суб'єкта активізує глибинні процеси політичного і соціально-економічного оновлення суспільства і держави, є об'єктивною, і тому неодмінною передумовою та вагомим чинником процесу реформування, який відбувається в нашій країні, та має на меті побудову демократичної, соціально-правової держави.

Питання про роль і значення статутів територіальних громад у системі локальної нормотворчості актуальне не тільки в Україні, але й в іноземних державах, і набуває все більшого значення у зв'язку з тим, що місцеве самоврядування політично зорієнтоване на європейську модель, для якої муніципальне статутне право має особливе значення, як вияв реального самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аниміца Е.Г., Тертышный А.Т. Основы местного самоуправления. – М., 2000. – 121 с.
2. Барабашев Г.В. О хартиях местного самоуправления в США // Государство и право. – 1994. – № 5. – 128.
3. Гараджаев Д.Я., Курагин В.А. Защита прав граждан как членов территориального коллектива // Юридический вестник. – 1995. – № 2. – 91 с.
4. Трачук П.А. Участь громадян України у місцевому самоврядуванні: Монографія. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2003. – 216 с.
5. Муніципальне статутне право: Навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. і випр. / А.В. Дуда, В.М. Кампо, В.Ю. Росіхіна; За заг. ред. В.М. Кампо. – Одеса: Юридична література, 2005. – 136 с.
6. Муніципальне статутне право: Навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. і випр. / А.В. Дуда, В.М. Кампо, В.Ю. Росіхіна; За заг. ред. В.М. Кампо. – Одеса: Юридична література, 2005. – 136 с.

7. Грицяк І.А. Правові та організаційні проблеми реалізації повноважень органів місцевого самоврядування: Автореф. ... к. ю. н. / 12. 00. 02. – К., 1993. – 28 с.

8. Корнієнко М.І. Статут територіальної громади: яким він має бути // Розвиток місцевої демократії: забезпечення прав громадян на здійснення місцевого самоврядування: Збірн. мат. конф., 21–22 грудня 1998 р., Київ. – К., 1999. – 25 с.

9. Третецький В.І. Статут – мала конституція міста // Урядовий кур'єр. – 1999, 17 квітня. – 54 с.

10. Муніципальне статутне право: Навч. посібник. / К.С. Рубановський. – 162 с.

11. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні: Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 260 с.

УДК 342.922:343.58

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

Берегеля І.М., здобувач

кафедри адміністративного та фінансового права

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті досліджується національне законодавство, проводиться аналіз існуючої нормативно-правової бази, що регулює питання адміністративної відповідальності у сфері захисту тварин від жорстокого поводження, пропонуються висновки про необхідність внесення змін.

Ключові слова: тварини, жорстоке поводження з тваринами, адміністративна відповідальність, законодавство, правила утримання та поводження з тваринами.

В статье исследуется национальное законодательство, проводится анализ существующей нормативно-правовой базы, регулирующей вопросы административной ответственности в сфере защиты животных от жестокого обращения, предлагаются выводы о необходимости внесения изменений.

Ключевые слова: животные, жестокое обращение с животными, административная ответственность, законодательство, правила содержания и обращения с животными.

Berehelia I.M. LEGAL REGULATION OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR CRUELTY TO ANIMALS

The article examines national legislation analyzes existing legal framework governing administrative responsibility for protection of animals from cruel, there are opinions on need for changes.

Key words: animals, cruelty to animals, administrative penalty, legislation, rules of aliment and handling with animals.

Постановка проблеми. Україна здобула свою незалежність у 1991 році і є молодою державою із певними здобутками та існуванням певних проблем у економічній, соціальній, правовій сферах.

Останнім часом позитивні процеси в країні уповільнились або припинились у зв'язку з триваючою політичною кризою та проведенням антитерористичної операції на сході України. Та на тлі захисту Батьківщини, життя, прав і свобод людини і громадянина, Українська держава не змінює свій вектор руху в напрямку розвитку європейських країн і прагне бути з ними на одному рівні. Це стосується і питань захисту тварин, які у значній мірою залежать від людини, її поводження з ними.

Незважаючи на існування в Україні низки нормативно-правових актів, що регламентують поводження з домашніми, дикими, експериментальними, сільськогосподарськими, зоопарковими, цирковими тваринами, чинне законодавство все ще потребує вдосконалення, що зумовить вирішення важливих питань у сфері захисту тварин від жорстокого поводження та визначить чіткі підстави та міру адміністративної відповідальності.

Ступінь розробленості проблеми. Теоретичну базу зазначеної проблематики становлять праці І.А. Головка, Н.С. Бондаренко, Д.О. Калмикова, В.О. Турської та інших.

Проте необхідність дослідження окремих, не вивчених аспектів даного питання, зумовлює актуальність обраної теми.

Мета статті. Зважаючи на зазначену вище проблематику, метою цієї статті є вивчення національного законодавства; проведення аналізу існуючої нормативно-правової бази, що містить норми адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами; врахування труднощів у практичній реалізації законів.

Виклад основного матеріалу. Закономірним є те, що з розвитком держави розвивається і право. Органами державної влади приймаються нові закони, підзаконні нормативно-правові акти, вносяться зміни та доповнення до вже існуючого національного законодавства, в яких містяться норми захисту тварин від жорстокого поводження, однак на даний час охоплені не всі правовідносини даної сфери та мають місце неточності та пробіли в законодавстві, які необхідні усувати. Особливої уваги заслуговує нормативна база, що регулює питання адміністративної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. Її вивчення та наступне вдосконалення вирішить немало нагальних проблем.

Основне законодавство України, яке здійснює адміністративно-правову охорону тварин від жорстокого поводження, складається